

دانشگاه لرستان

توسعه کشت گیاهان دارویی بومی و افزایش بهره‌وری در صنایع تبدیلی استان لرستان

مزیت استانی و ضرورت مأموریت

استان لرستان با وسعتی بالغ بر ۲۸۳۳۹ کیلومتر مربع، دارای بیش از ۲ میلیون هکتار منابع طبیعی شامل ۶۴۹ هزار هکتار اراضی مرتعی و حدود ۸۸۵ هزار هکتار جنگل است. این استان با برخورداری از چهار اقلیم متمایز (نیمه خشک، نیمه مرطوب معتدل، نیمه مرطوب سرد، و اقلیم ارتفاعات)، از بکرترین و متنوع‌ترین زیست‌بوم‌های گیاهی کشور محسوب می‌شود. بر اساس مستندات علمی، از حدود ۸ هزار گونه گیاهی شناسایی شده در ایران، بیش از ۱۷۰۰ گونه در رویشگاه‌های طبیعی استان لرستان یافت می‌شود که تاکنون ۱۵۱ گونه دارویی از میان آن‌ها جمع‌آوری و شناسایی شده‌اند. این استان، زیستگاه گیاهان دارویی با ارزشی چون موسیر، مرزه خوزستانی، مرزه رشینگری، کرفس کوهی، مورد، آنغوزه، باریجه، آویشن، گل گاوزبان، خاکشیر، شیرین بیان و بومادران است که در مراتع استان به‌طور طبیعی می‌رویند.

گیاهان دارویی از جمله منابع ارزشمند در حوزه منابع طبیعی استان به شمار می‌آیند که در صورت شناسایی علمی، اهلی‌سازی، توسعه کشت و بهره‌برداری اصولی، می‌توانند نقشی اساسی در سلامت عمومی، اشتغال‌زایی، توسعه پایدار کشاورزی و افزایش صادرات غیرنفتی ایفا کنند. با افزایش روزافزون جمعیت و گرایش به مصرف داروهای گیاهی به دلیل مزایای متعدد، برداشت غیراصولی و بی‌رویه از رویشگاه‌های طبیعی گسترش یافته و موجب تخریب زیستگاه‌ها، کاهش تنوع ژنتیکی و تهدید انقراض گونه‌های با ارزش شده است. طبق برآوردها، بین ۴ تا ۱۰ هزار گونه دارویی در جهان در معرض خطر انقراض قرار دارند. در این میان، استان لرستان به دلیل ویژگی‌های توپوگرافی خاص خود، فرصتی استثنایی برای اجرای طرح‌های حفاظتی، اهلی‌سازی، و توسعه کشت گیاهان دارویی محسوب می‌شود. از این رو، توسعه این حوزه در لرستان ضرورتی است که هم‌زمان ابعاد زیست‌محیطی، اقتصادی، بهداشتی و اجتماعی را پوشش داده و در مسیر تحقق اهداف کلان توسعه منطقه‌ای قرار می‌گیرد.

چالش‌های موجود

علی‌رغم ظرفیت‌های بی‌بدیل استان، توسعه کشت و بهره‌برداری از گیاهان دارویی با چالش‌هایی مواجه است که برخی از مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

- کمبود منابع مالی و اعتباری جهت انجام تحقیقات علمی در زمینه اهلی‌سازی و اصلاح گونه‌های بومی.
- نبود حمایت‌های ساختاری و انگیزشی کافی از پژوهشگران و متخصصان این حوزه.
- ضعف آگاهی و آموزش‌های تخصصی در میان کشاورزان و تولیدکنندگان، به‌ویژه در فرآوری و بهره‌برداری صنعتی.
- فقدان سرمایه‌گذاری مناسب و سرمایه در گردش در حوزه صنایع تبدیلی و دارویی.
- برداشت‌های بی‌رویه و غیرمجاز از منابع طبیعی، که منجر به کاهش جمعیت گیاهان و تهدید جدی تنوع زیستی شده است.
- چرای بی‌رویه دام در مراتع، کاهش تدریجی پوشش گیاهی و تخریب زیستگاه‌های طبیعی گونه‌های دارویی.

فعالیت‌ها و اقدامات انجام شده

دانشگاه لرستان در راستای مأموریت محوله و با بهره‌گیری از ظرفیت‌های علمی، پژوهشی و ارتباطی خود، تاکنون اقدامات متعددی را در زمینه توسعه گیاهان دارویی به اجرا گذاشته است. این اقدامات در دو محور علمی-پژوهشی و اجرایی-زیرساختی قابل تفکیک هستند:

الف) علمی و پژوهشی

- اخذ و اجرای طرح پسادکتری از بنیاد ملی علم ایران در قالب تفاهم‌نامه «پسادکترای دانشگاه‌ها و مؤسسات مأموریت‌گرا» با عنوان: بهینه‌سازی روش‌های مختلف تکثیر علف‌مار (*Capparis spinosa L.*) با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین فیزیکی و زیستی و مدل‌سازی با شبکه عصبی مصنوعی
- اجرای طرح‌های تحقیقاتی در سطح ملی، استانی و درون‌دانشگاهی با تمرکز بر اهلی‌سازی، به‌زراعی، اصلاح و تکثیر گونه‌های دارویی بومی.
- تدوین و اجرای پایان‌نامه‌ها و پروژه‌های تحصیلات تکمیلی با رویکرد مأموریت‌محور.
- راهبری پایان‌نامه‌های تقاضامحور با همکاری نهادهای اجرایی و بخش خصوصی.
- ارائه خدمات مشاوره‌ای تخصصی اعضای هیأت علمی به نهادهای ذی‌ربط در زمینه کشت و فرآوری گیاهان دارویی.

ب) زیرساختی و اجرایی

- احداث پژوهشکده تخصصی گیاهان دارویی در شهرستان الیگودرز به‌منظور انجام پژوهش‌های کاربردی.
- تأسیس هرباریوم (کلکسیون گیاهان دارویی) برای حفظ، شناسایی و مطالعه علمی گونه‌ها.
- مشاوره و همکاری در احداث مزارع الگویی گیاهان دارویی در سطح استان.
- همکاری در پروژه‌های کشت گلخانه‌ای هیدروپونیک و کشت گیاهان دارویی در محیط‌های کنترل‌شده.
- مشارکت فعال در رویداد ملی امید (در حوزه گیاهان دارویی) که با همکاری پارک علم و فناوری لرستان برگزار شد. در این رویداد، اعضای هیأت علمی، دانشجویان و کارشناسان دانشگاه لرستان حضور چشم‌گیری داشتند و این رویداد بستری برای تبادل دانش، ارائه دستاوردهای علمی و جذب سرمایه‌گذار در حوزه گیاهان دارویی فراهم کرد.

ج) بازدیدهای علمی و ارتباط با صنعت

- بازدید علمی دانشجویان از باغ ملی گیاه‌شناسی ایران و مرکز تحقیقات گیاهان دارویی جهاد دانشگاهی تهران (اردیبهشت ۱۴۰۴)
  - بازدید علمی از مجتمع کشت و صنعت فجر صفای لرستان (آذر ۱۴۰۴)
- این برنامه‌ها در راستای تقویت ارتباط دانشگاه با مراکز تحقیقاتی ملی و بخش صنعت و آشنایی دانشجویان با زنجیره تولید و فرآوری گیاهان دارویی برگزار شده است.

د) فرصت مطالعاتی بین‌المللی

- انجام فرصت مطالعاتی کوتاه‌مدت عضو هیأت علمی دانشگاه، دکتر حسن مومیوند، در مؤسسه CNR ایتالیا (آبان ۱۴۰۴)
- این همکاری علمی با هدف توسعه تعاملات بین‌المللی، انتقال دانش فنی و گسترش پروژه‌های مشترک در حوزه فیزیولوژی و بیوتکنولوژی گیاهان دارویی صورت گرفته است.

برنامه‌های آینده

- تجهیز پژوهشکده گیاهان دارویی جهت اجرای کلیه پروژه‌های تحقیقاتی به نژادی و به زراعی در خصوص گیاهان دارویی و صنایع دارویی با منشاء گیاهی.
- ایجاد باغ گیاهان دارویی با هدف حفظ ذخایر ارزشمند ژنتیکی موجود در طبیعت و تلاش در جهت استفاده بهینه و بهره برداری از این ذخایر و اکوتوریسم.
- تلاش هدفمند در جهت ترویج فرهنگ گیاه درمانی در استان در راستای تغییر روند روزافزون مصرف داروهای شیمیایی.
- تولید بذر مورد نیاز از گونه‌های سازگار در استان با هدف ترویج کشت گیاهان دارویی مهم.
- سرمایه گذاری در بخش تولید و فرآور گیاهان دارویی
- تشویق شرکت های دانش بنیان در حوزه گیاهان دارویی و باغداری جهت افزایش بهره‌وری
- آموزش کشاورزان محلی جهت تولید و پرورش گیاهان دارویی
- ایجاد کانون های سرمایه پذیر و مدیریت سرمایه جهت افزایش سرمایه گذاری در عرصه تولید و فراوری گیاهان دارویی

سازمان‌ها و همکاران مرتبط

- دانشگاه لرستان
- پارک علم و فناوری لرستان
- سازمان جهاد کشاورزی استان لرستان
- دانشگاه علمی کاربردی
- دانشگاه علوم پزشکی لرستان
- شرکت‌های داروسازی استان